

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

6. října 2009*

Ve věci C-133/08,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě prvního protokolu ze dne 19. prosince 1988 o výkladu Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy Soudním dvorem Evropských společenství, podaná rozhodnutím Hoge Raad der Nederlanden (Nizozemsko) ze dne 28. března 2008, došlým Soudnímu dvoru dne 2. dubna 2008, v řízení

Intercontainer Interfrigo SC (ICF)

proti

Balkenende Oosthuizen BV,

MIC Operations BV,

* Jednací jazyk: nizozemština.

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení V. Skouris, předseda, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, A. Ó Caoimh a J.-C. Bonichot, předsedové senátů, P. Kūris, E. Juhász, G. Arestis, L. Bay Larsen, P. Lindh a C. Toader (zpravodajka), soudci,

generální advokát: Y. Bot,
vedoucí soudní kanceláře: R. Grass,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za nizozemskou vládu C. Wissels a Y. de Vriesem, jako zmocněnci,

- za českou vládu M. Smolkem, jako zmocněncem,

- za Komisi Evropských společenství V. Jorise a R. Troostersem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 19. května 2009,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřené k podpisu v Římě dne 19. června 1980 (Úř. věst. L 266, s. 1, dále jen „úmluva“). Tato žádost se týká jejího článku 4 o rozhodném právu při neexistenci volby práva smluvními stranami.

- 2 Uvedená žádost byla předložena v rámci sporu zahájeného Intercontainer Interfrigo SC (dále jen „ICF“), společností se sídlem v Belgii, proti Balkenende Oosthuizen BV (dále jen „Balkenende“) a MIC Operations BV (dále jen „MIC“), dvěma společnostem se sídlem v Nizozemsku, s cílem dosáhnout toho, aby byla posledně uvedeným společností uložena povinnost zaplatit neuhrazené faktury vystavené na základě dopravní nájemní (charterové) smlouvy, která byla uzavřena mezi účastníky řízení.

Právní rámec

3 Článek 4 úmluvy, nazvaný „Rozhodné právo při neexistenci volby práva“, stanoví:

„1. V míře, ve které nebylo právo rozhodné pro smlouvu zvoleno v souladu s článkem 3, se smlouva řídí právem země, s níž nejúžeji souvisí. Na část smlouvy, kterou lze od zbytku smlouvy oddělit a která úžeji souvisí s jinou zemí, však lze výjimečně použít právo této jiné země.

2. S výhradou odstavce 5 tohoto článku platí domněnka, že smlouva nejúžeji souvisí se zemí, v níž má strana, která je povinna poskytnout plnění příznačné pro smlouvu, v době uzavření smlouvy obvyklé bydliště nebo v případě obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby ústředí. Byla-li však smlouva uzavřena při výkonu povolání nebo při provozování živnostenské činnosti této strany, je danou zemí země, v níž se nachází hlavní provozovna, nebo má-li být v souladu s podmínkami smlouvy plněno v jiné než hlavní provozovně, je danou zemí země, v níž se nachází tato jiná provozovna.

3. Bez ohledu na odstavec 2 tohoto článku platí pro smlouvy v rozsahu, v nichž je jejich předmětem věcné právo k nemovitosti nebo právo užívání nemovitosti, domněnka, že smlouva nejúžeji souvisí se zemí, v níž se nemovitost nachází.

4. Pro smlouvy o přepravě zboží neplatí domněnka uvedená v odstavci 2. U těchto smluv platí domněnka, že smlouva nejúžeji souvisí se zemí, v níž má přepravce [dopravce] v době uzavření smlouvy hlavní provozovnu, nachází-li se v této zemi také místo nakládky nebo místo vykládky nebo hlavní provozovna odesílatele zboží. Pro

účely tohoto odstavce se dopravní nájemní (charterové) smlouvy [na jednu cestu] a jiné smlouvy, jejichž hlavním účelem je přeprava zboží, považují za smlouvy o přepravě zboží.

5. Odstavec 2 se nepoužije, není-li možné určit předmět plnění [určit plnění příznačné pro smlouvu]. K domněnkám uvedeným v odstavcích 2, 3 a 4 se nepřihlíží, vyplývá-li z okolností jako celku, že smlouva úžeji souvisí s jinou zemí.“

4 Článek 10 úmluvy, nazvaný „Působnost práva rozhodného pro smlouvu“, stanoví:

„1. Právem rozhodným pro smlouvu podle článků 3 až 6 a článku 12 této úmluvy se řídí zejména:

[...]

d) různé způsoby zániku závazku, včetně promlčení a zániku práv v důsledku uplynutí doby,

[...]“

5 První protokol ze dne 19. prosince 1988 o výkladu Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřené k podpisu v Římě dne 19. června 1980, Soudním

dvorem Evropských společenství (Úř. věst. L 48, s. 1, dále jen „první protokol“), ve svém článku 2 stanoví:

„Kterýkoli z níže uvedených soudů může požádat Soudní dvůr o rozhodnutí o předběžné otázce, která vyvstane při projednávání věci před tímto soudem a která se týká výkladu ustanovení aktů uvedených v článku 1, považuje-li tento soud rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vynesení svého rozsudku:

a) [...]

– v Nizozemsku:

de Hoge Raad,

[...]“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 6 Během měsíce srpna 1998 uzavřela ICF v rámci programu železničního spojení pro nákladní dopravu mezi Amsterdamem (Nizozemsko) a Frankfurtem nad Mohanem (Německo) se společnostmi Balkenende a MIC dopravní nájemní (charterovou)

smlouvu. Tato smlouva zejména stanovila, že ICF musí poskytnout společnosti MIC nákladní vozy a zajistit železniční přepravu. MIC, která pronajala nákladní kapacitu, kterou měla k dispozici, třetím osobám, nesla odpovědnost za provozní část přepravy dotčeného zboží.

- 7 Smluvní strany neuzavřely žádnou písemnou smlouvu, ale po krátké období byla jejich ujednání plněna. ICF nicméně zaslala společnosti MIC písemný návrh smlouvy, který obsahoval klauzuli, podle které bylo belgické právo zvoleno jakožto rozhodné právo. Tento návrh nebyl žádnou ze smluvních stran nikdy podepsán.
- 8 Dne 27. listopadu a 22. prosince 1998 zaslala ICF společnosti MIC faktury ve výši 107 512,50 eur a 67 100 eur. MIC první z těchto částek neuhradila, zatímco druhou uhradila.
- 9 Dne 7. září 2001 IFC poprvé vyzvala společnosti Balkenende a MIC k zaplacení faktury zasláné dne 27. listopadu 1998.
- 10 Žalobou podanou dne 24. prosince 2002 zažalovala ICF společnosti Balkenende a MIC u Rechtbank te Haarlem (soud v Harlemu) (Nizozemsko) s cílem, aby jim bylo uloženo zaplacení částky odpovídající uvedené faktuře, včetně daně z přidané hodnoty, v celkové výši 119 255 eur.
- 11 Jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, Balkenende a MIC se dovolávaly promlčení pohledávky dotčené v původním řízení a tvrdily, že na základě práva rozhodného pro smlouvu uzavřenou se společností ICF, v projednávaném případě nizozemského práva, je tato pohledávka promlčená.

- 12 Naproti tomu podle společnosti ICF uvedená pohledávka promlčena není, neboť na základě belgického práva, které je podle ní právem rozhodným pro smlouvu, ještě namítané promlčení nenastalo. V tomto ohledu ICF uvádí, že vzhledem k tomu, že smlouva dotčená v původním řízení není smlouvou o přepravě, musí být rozhodné právo určeno nikoliv na základě čl. 4 odst. 4 úmluvy, ale na základě odst. 2 tohoto čl. 4, podle kterého je právem rozhodným pro tuto smlouvu právo země, kde se nachází hlavní sídlo společnosti ICF.
- 13 Rechtbank te Haarlem vyhověl námitce promlčení vznesené společnostmi Balkenende a MIC. Tento soud měl tedy na základě nizozemského práva za to, že nárok na zaplacení faktury, kterého se dovolávala ICF, je promlčený a prohlásil návrh posledně uvedené za nepřijatelný. Gerechtshof te Amsterdam (odvolací soud v Amsterodamu) (Nizozemsko) tento rozsudek potvrdil.
- 14 Nalézací a odvolací soud kvalifikovaly dotčenou smlouvu jako smlouvu o přepravě zboží, neboť měly za to, že i když ICF nebyla dopravcem, hlavním předmětem smlouvy je přeprava zboží.
- 15 Tyto soudy však vyloučily použití kolizního kritéria stanoveného v čl. 4 odst. 4 úmluvy a měly za to, že smlouva dotčená v původním řízení má vazby užší s Nizozemským královstvím než s Belgickým královstvím, přičemž se opíraly o řadu takových okolností projednávaného případu, jako je sídlo smluvních partnerů, které se nachází v Nizozemsku, a trasa, po které nákladní vozy jezdily mezi Amsterodamem a Frankfurtem nad Mohanem, tedy městy, ve kterých bylo zboží nakládáno, respektive poté vykládáno.
- 16 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že uvedené soudy v tomto ohledu uvedly, že ačkoli se tato smlouva týká hlavně přepravy zboží, čl. 4 odst. 4 úmluvy se nepoužije, neboť v projednávaném případě neexistuje relevantní vazba ve smyslu tohoto ustanovení. Uvedená smlouva se tedy podle zásady stanovené v čl. 4 odst. 1 úmluvy řídí právem země, s níž nejúžeji souvisí, přičemž v projednávaném případě jde o Nizozemské království.

- 17 Tytéž soudy uvádějí, že pokud – na což poukazuje ICF – smlouva dotčená v původním řízení nebude kvalifikována jako smlouva o přepravě, nepoužije se ani čl. 4 odst. 2 úmluvy, jelikož z okolností projednávaného případu vyplývá, že tato smlouva má nejužší vazby s Nizozemským královstvím, takže je třeba použít ustanovení o výjimce obsažené v čl. 4 odst. 5 druhé větě úmluvy.
- 18 ICF se ve své kasačním opravném prostředku dovolávala nejen nesprávného právního posouzení při kvalifikaci uvedené smlouvy jako smlouvy o přepravě, ale také možnosti soudu nepoužít obecné pravidlo uvedené v čl. 4 odst. 2 úmluvy a namísto toho použít její čl. 4 odst. 5. Podle žalobkyně v původním řízení lze této možnosti využít pouze v případě, že ze všech okolností vyplývá, že místo, na kterém má sídlo smluvní strana, jež musí poskytnout plnění příznačné pro smlouvu, nemá pro určení rozhodného práva skutečnou hodnotu. V projednávaném případě se to podle ní neprokázalo.
- 19 S přihlédnutím k těmto rozdílům ohledně výkladu článku 4 úmluvy se Hoge Raad der Nederlanden rozhodl přerušit řízení a položit Soudní dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Má být čl. 4 odst. 4 úmluvy [...] vykládán v tom smyslu, že se toto ustanovení vztahuje pouze na dopravní nájemní (charterové) smlouvy na jednu cestu a že na ostatní druhy dopravních nájemních (charterových) smluv se toto ustanovení nevztahuje?
- 2) V případě kladné odpovědi na [první otázku], má být čl. 4 odst. 4 úmluvy [...] vykládán v tom smyslu, že jestliže předmětem jiných druhů dopravních nájemních (charterových) smluv je rovněž přeprava zboží, spadá dotčená smlouva, pokud jde o tuto přepravu, do rozsahu působnosti tohoto ustanovení a ve zbývajících částech se rozhodné právo určí podle čl. 4 odst. 2 úmluvy [...]?

- 3) V případě kladné odpovědi na [druhou otázku], podle kterého z obou uvedených právních řádů je pak nutno posoudit námitku promlčení nároků z této smlouvy?

- 4) Spočívá-li těžiště smlouvy v přepravě zboží, má se v tomto případě rozdělení, které je popsáno v [druhé otázce], nezohlednit a právo rozhodné pro všechny části smlouvy se má určit podle čl. 4 odst. 4 úmluvy [...]?

- 5) Má být výjimka uvedená v čl. 4 odst. 5 druhé větě úmluvy [...] vykládána v tom smyslu, že k domněnkám uvedeným v čl. 4 odst. 2 [až] 4 se nepřihlédne pouze v případě, že ze všech okolností vyplývá, že kolizní kritéria uvedená v těchto ustanoveních nemají pro určení rozhodného práva skutečnou hodnotu, nebo už i tehdy, jestliže z nich vyplývá, že převažuje spojitost s jinou zemí?“

K předběžným otázkám

Úvodní poznámky

K příslušnosti Soudního dvora

²⁰ Na základě prvního protokolu, který vstoupil v platnost dne 1. srpna 2004, je Soudní dvůr oprávněn rozhodnout o žádostech o rozhodnutí o předběžné otázce týkajících se úmluvy.

21 Krom toho na základě čl. 2 písm. a) prvního protokolu má Hoge Raad der Nederlanden možnost požádat Soudní dvůr o rozhodnutí o předběžné otázce, která vyvstala při projednávání věci před tímto soudem a která se týká výkladu ustanovení úmluvy.

K systému zavedenému úmluvou

22 Jak uvedl generální advokát v bodech 33 až 35 svého stanoviska, z preambule úmluvy vyplývá, že úmluva byla uzavřena s cílem pokračovat v právní unifikaci mezinárodního práva soukromého, která byla započata přijetím Bruselské úmluvy ze dne 27. září 1968 o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. L 299, s. 32).

23 Z uvedené preambule rovněž vyplývá, že úmluva má za cíl stanovit sjednocená pravidla vztahující se na právo rozhodné pro smluvní závazkové vztahy nezávisle na místě, ve kterém má být rozhodnutí vydáno. Jak totiž vyplývá ze zprávy ohledně úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy vypracované Mario Giulianem, profesorem univerzity v Miláně, a Paulem Lagardem, profesorem univerzity Paris I (Úř. věst. C 282, s. 1; dále jen „Giulianova a Lagardova zpráva“), úmluva vznikla za účelem odstranění nesrovnalostí, které v oblasti smluvních závazků vyplývají z různosti kolizních pravidel. Funkcí úmluvy je zvýšení úrovně právní jistoty, posílení důvěry ve stabilitu právních vztahů a zvýšení ochrany nabytých práv v rámci soukromého práva jako celku.

24 Co se týče kritérií stanovených v úmluvě za účelem určení rozhodného práva, je třeba uvést, že jednotná pravidla stanovená v hlavě II úmluvy zakotvují zásadu, podle které má přednost vůle smluvních stran, kterým byla v článku 3 úmluvy přiznána svobodná volba rozhodného práva.

- 25 V případě neexistence volby práva rozhodného pro smlouvu smluvními stranami stanoví článek 4 úmluvy kolizní kritéria, na základě nichž musí toto právo určit soud. Tato kritéria se použijí na všechny druhy smluv.
- 26 Článek 4 úmluvy se opírá o obecnou zásadu zakotvenou v jeho odstavci 1, podle které je pro zjištění, kterému vnitrostátnímu právu smlouva podléhá, třeba určit zemi, se kterou tato smlouva „nejúžeji souvisí“.
- 27 Jak vyplývá z Giulianovy a Lagardovy zprávy, pružnost této obecné zásady je zmírněna „domněnkami“ stanovenými v čl. 4 odst. 2 až 4 úmluvy. Konkrétně odst. 2 tohoto čl. 4 uvádí domněnku obecné povahy spočívající v použití místa bydliště nebo sídla smluvní strany, která poskytuje plnění příznačné pro smlouvu, jako kolizního kritéria, zatímco uvedený čl. 4 odst. 3 a 4 stanoví zvláštní kolizní kritéria týkající se smluv, jejichž předmětem je věcné právo k nemovitosti a smluv o přepravě. Článek 4 odst. 5 úmluvy obsahuje ustanovení o výjimce, jež umožňuje neuplatnění uvedených domněnek.

K první otázce a první části druhé otázky, týkajícím se použití čl. 4 odst. 4 úmluvy na dopravní nájemní (charterové) smlouvy

Vyjádření předložená Soudnímu dvoru

- 28 Podle nizozemské vlády se čl. 4 odst. 4 úmluvy nevztahuje pouze na dopravní nájemní (charterové) smlouvy na jednu cestu, ale také na jakoukoliv jinou smlouvu, která se týká především přepravy zboží. Z Giulianovy a Lagardovy zprávy totiž vyplývá, že toto ustanovení má za cíl objasnit, že dopravní nájemní (charterové) smlouvy musí být považovány za smlouvy o přepravě zboží v rozsahu, v němž je přeprava jejich

předmětem. Do této kategorie tak spadají dopravní nájemní (charterové) smlouvy uzavřené na určitý časový úsek, v němž je celý dopravní prostředek s jeho posádkou poskytnut nájemci na určitou dobu za účelem realizace přepravy.

29 Česká vláda naproti tomu navrhuje použít teleologický výklad, podle kterého je cílem poslední věty čl. 4 odst. 4 úmluvy rozšířit rozsah působnosti tohoto čl. 4 odst. 4 na určité druhy smluv spojených s přepravou zboží, ačkoliv tyto smlouvy nemohou být kvalifikovány jako smlouvy o přepravě. Nezbytným předpokladem pro to, aby dopravní nájemní (charterová) smlouva spadala do působnosti uvedeného čl. 4 odst. 4 poslední věty je to, aby jejím hlavním účelem byla přeprava zboží. Z toho vyplývá, že výraz „hlavní účel“ musí být chápán nikoliv jako přímý účel smlouvy, pro který byl dotčený smluvní vztah založen, ale jako účel, jehož realizace vyžaduje existenci uvedeného vztahu.

30 Komise Evropských společenství uvádí, že čl. 4 odst. 4 poslední věta úmluvy má „omezující význam“. Kolizní kritérium uvedené v této větě se týká pouze určitých kategorií dopravních nájemních (charterových) smluv, a sice těch smluv, prostřednictvím kterých je dopravní prostředek poskytován dopravcem jednorázově, a smluv, jež jsou uzavírány mezi dopravcem a odesílatelem a které se týkají výlučně přepravy zboží. Jakkoli je nepopiratelné, že smlouva dotčená v původním řízení, která stanovila poskytnutí dopravních prostředků spojené s železniční přepravou, nezbytně předpokládá přepravu zboží, nejsou však tyto skutečnosti dostatečné pro to, aby smlouva mohla být pro účely použití čl. 4 odst. 4 úmluvy kvalifikována jako smlouva o přepravě zboží. Zdá se, že smluvní vztahy s různými odesílateli a závazky týkající se skutečné přepravy zboží, včetně nakládky a vykládky, existovaly mezi MIC a „třetími osobami“, kterým MIC pronajala přepravní kapacitu v pronajatých nákladních vozech.

Odpověď Soudního dvora

- 31 Podstatou první otázky a první části druhé otázky předkládajícího soudu je to, zda se čl. 4 odst. 4 úmluvy použije na dopravní nájemní (charterové) smlouvy jiné, než jsou dopravní nájemní (charterové) smlouvy uzavřené na jednu cestu, a předkládající soud žádá Soudní dvůr, aby uvedl okolnosti, na základě nichž lze kvalifikovat dopravní nájemní (charterovou) smlouvu jako smlouvu o přepravě pro účely použití tohoto ustanovení na smlouvu dotčenou v původním řízení.
- 32 V tomto ohledu je třeba na úvod připomenout, že na základě čl. 4 odst. 4 druhé věty úmluvy se smlouva o přepravě zboží řídí právem země, ve které má dopravce v době uzavření smlouvy hlavní provozovnu, nachází-li se v této zemi také místo nakládky nebo místo vykládky nebo hlavní provozovna odesílatele zboží. Článek 4 odst. 4 poslední věta úmluvy stanoví, že pro účely tohoto odstavce „se dopravní nájemní (charterové) smlouvy [na jednu cestu] a jiné smlouvy, jejichž hlavním účelem je přeprava zboží, považují za smlouvy o přepravě zboží“.
- 33 Ze znění tohoto posledního ustanovení vyplývá, že úmluva přiřazuje k smlouvám o přepravě nejen dopravní nájemní (charterové) smlouvy na jednu cestu, ale rovněž jiné smlouvy, jestliže hlavním účelem těchto smluv je realizace přepravy zboží.
- 34 Jedním z účelů uvedeného ustanovení je rozšíření působnosti pravidla mezinárodního práva soukromého, které je uvedeno v čl. 4 odst. 4 druhé větě úmluvy, na smlouvy, jejichž hlavním účelem, i když jsou vnitrostátním právem kvalifikovány jako dopravní nájemní (charterové) smlouvy, je přeprava zboží. Za účelem zjištění tohoto účelu je třeba vzít v úvahu účel smluvního vztahu, a tudíž všechny závazky smluvní strany, která poskytuje plnění příznačné pro smlouvu.

35 V dopravní nájemní (charterové) smlouvě se přitom pronajímatel, který poskytuje takové plnění, obvykle zaváže poskytnout nájemci dopravní prostředek. Není však vyloučeno, že závazky pronajímatele se netýkají pouze poskytnutí dopravního prostředku, ale rovněž přepravy zboží jako takové. V takovém případě spadá dotčená smlouva do působnosti čl. 4 odst. 4 úmluvy, pokud její hlavní účel spočívá v přepravě zboží.

36 Je však třeba uvést, že domněnka uvedená v čl. 4 odst. 4 druhé větě úmluvy se použije pouze v případě, že pronajímatel – za předpokladu, že má být považován za dopravce – má svou hlavní provozovnu v okamžiku uzavření smlouvy v zemi, ve které se nachází místo nakládky nebo vykládky nebo hlavní provozovna odesílatele.

37 Na základě těchto úvah je třeba první otázku a první část druhé otázky zodpovědět tak, že čl. 4 odst. 4 poslední věta úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že kolizní kritérium uvedené v uvedeném čl. 4 odst. 4 druhé větě se použije na dopravní nájemní (charterovou) smlouvu, která není smlouvou na jednu cestu, pouze v případě, že hlavním účelem smlouvy není pouhé poskytnutí dopravního prostředku, ale přeprava zboží jako taková.

K druhé části druhé otázky, jakož i ke třetí a čtvrté otázce, které se týkají možnosti soudu rozdělit smlouvu na několik částí za účelem určení rozhodného práva

Vyjádření předložená Soudnímu dvoru

- 38 Nizozemská vláda má za to, že štěpení smlouvy je možné na základě čl. 4 odst. 1 druhé věty úmluvy pouze „výjimečně“ tehdy, jestliže lze část smlouvy oddělit od jejího zbytku a tato část má užší vazby se zemí odlišnou od země, se kterou souvisí ostatní části smlouvy, a jestliže toto rozdělení nevyvolává nebezpečí narušení vztahů mezi použitelnými ustanoveními. Pokud se v projednávaném případě podle uvedené vlády smlouva dotčená v původním řízení netýká hlavně přepravy zboží, je zcela vyňata z působnosti čl. 4 odst. 4 úmluvy. Naproti tomu, pokud se tato smlouva týká hlavně přepravy zboží, spadá zcela do působnosti uvedeného čl. 4 odst. 4. Je tedy vyloučeno, aby se uvedený čl. 4 odst. 4 použil pouze na ty části smlouvy, které se týkají přepravy zboží, a aby se zbytek téže smlouvy řídil právem určeným na základě čl. 4 odst. 2 úmluvy.
- 39 Česká vláda poznamenává, že čl. 4 odst. 1 druhá věta úmluvy musí být uplatňován výjimečně, jelikož použití odlišného práva na některé části smlouvy – i když je lze oddělit od zbytku této smlouvy – porušuje zásady právní jistoty a „legitimního očekávání“. Jak vyplývá z Giulianovy a Lagardovy zprávy, musí tedy případné oddělení různých částí smlouvy odpovídat požadavkům celkové soudržnosti.
- 40 Komise zdůrazňuje, že štěpení smlouvy upravené v čl. 4 odst. 1 úmluvy není povinné, ale jedná se o možnost, kterou má soud, jemuž byl spor předložen, a kterou lze využít pouze v případě, že se smlouva skládá z různých samostatných a oddělitelných částí. Vzhledem k tomu, že předmětem věci v původním řízení je složitá smlouva, ve které je sporný

i samotný vztah mezi pronájmem a přepravou zboží, jeví se Komisi štěpení smlouvy jako umělé řešení. Pokud by se totiž jednalo o smlouvu spadající do působnosti čl. 4 odst. 4 úmluvy, nebylo by na místě ji štěpit, protože by nebylo třeba podřizovat případné vedlejší závazkové aspekty spojené s přepravou jinému právu, než je právo, které se použije na hlavní předmět smlouvy. Zejména nárok na protiplnění za smluvní plnění, jakož i promlčení jsou tak úzce svázány se základní smlouvou, že je nelze oddělit, aniž by byla porušena zásada právní jistoty.

Odpověď Soudního dvora

41 Podstatou druhé části druhé otázky, jakož i třetí a čtvrté otázky předkládajícího soudu je, za jakých okolností lze použít na základě čl. 4 odst. 1 druhé věty úmluvy různé vnitrostátní právní rády na tentýž smluvní vztah, zejména pokud jde o promlčení práv vyplývajících z takové smlouvy, jako je smlouva dotčená v původním řízení. Hoge Raad der Nederlanden se zejména táže, zda v případě použití kolizního kritéria uvedeného v čl. 4 odst. 4 úmluvy na dopravní nájemní (charterovou) smlouvu se toto kritérium vztahuje pouze na tu část smlouvy, jež se týká přepravy zboží.

42 V tomto ohledu je třeba připomenout, že na základě čl. 4 odst. 1 druhé věty úmluvy lze na část smlouvy výjimečně použít právo, jež se liší od práva uplatňovaného na zbytek smlouvy, pokud tato část úžeji souvisí se zemí odlišnou od země, se kterou souvisí ostatní část smlouvy.

43 Ze znění tohoto ustanovení vyplývá, že pravidlo, které stanoví rozdělení smlouvy má povahu výjimky. Giulianova a Lagardova zpráva k tomu uvádí, že slovo „výjimečně“ obsažené v poslední větě čl. 4 odst. 1 „je nutné vykládat [...] v tom smyslu, že soud se má uchýlit ke štěpení smlouvy co nejméně často je to možné“.

- 44 Za účelem zjištění podmínek, za kterých může soud provést rozdělení smlouvy, je třeba zohlednit, že cílem úmluvy, jak bylo připomenuto v úvodních poznámkách v bodech 22 až 23 tohoto rozsudku, je zvýšení úrovně právní jistoty posílením důvěry ve stabilitu právních vztahů mezi smluvními stranami. Takového cíle nelze dosáhnout, pokud systém určení rozhodného práva není jasný a pokud rozhodné právo není s určitou mírou jistoty předvídatelné.
- 45 Jak uvedl generální advokát v bodech 83 a 84 svého stanoviska, možnost rozdělení smlouvy na několik částí za účelem jejího podřízení několika právním řádům ohrožuje cíle úmluvy a lze ji připustit pouze v případě, že smlouva je tvořena několika částmi, které lze považovat za vzájemně na sobě nezávislé.
- 46 Za účelem prokázání, že část smlouvy může být podřízena odlišnému právu, je tedy třeba určit, zda je její předmět ve vztahu k předmětu zbytku smlouvy nezávislý.
- 47 Je-li tomu tak, musí být každá část smlouvy podřízena jedinému právnímu řádu. Proto, co se týče zejména pravidel týkajících se promlčení práva, musí tato pravidla vyplývat ze stejného právního řádu, který se použije na odpovídající závazek. V tomto ohledu je třeba připomenout, že v souladu s čl. 10 odst. 1 písm. d) úmluvy právo rozhodné pro smlouvu upravuje zejména promlčení závazků.
- 48 Na základě těchto úvah je třeba na druhou část druhé otázky, jakož i třetí a čtvrtou otázku odpovědět tak, že čl. 4 odst. 1 druhá věta úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že část smlouvy se může řídit právem odlišným od práva rozhodného pro zbytek smlouvy výlučně v případě, že je její předmět nezávislý.

- 49 Pokud je kolizní kritérium použité na dopravní nájemní (charterovou) smlouvu kritériem stanoveným v čl. 4 odst. 4 úmluvy, musí být toto kritérium použito na celou smlouvu, ledaže se část smlouvy týkající se přepravy jeví jako na zbytku smlouvy nezávislá.

K páté otázce týkající se použití čl. 4 odst. 5 druhé věty úmluvy

Vyřádění předložená Soudnímu dvoru

- 50 Podle nizozemské vlády čl. 4 odst. 5 druhá věta úmluvy stanoví výjimku z kritérií stanovených v jejím čl. 4 odst. 2 až 4. Vazba, kvalifikovaná jako „slabá“, se zemí odlišnou od zemí určených na základě uvedeného čl. 4 odst. 2 až 4 je tedy nedostatečná pro odůvodnění výjimky z těchto kritérií, protože v opačném případě by tato kritéria nemohla být považována za hlavní kolizní kritéria. Z toho vyplývá, že výjimku stanovenou v čl. 4 odst. 5 úmluvy lze použít pouze v případě, že ze všech okolností vyplývá, že tato kritéria nemají skutečnou hodnotu pro určení rozhodného práva a že smlouva má převládající vazbu s jinou zemí.
- 51 Podle české vlády čl. 4 odst. 5 úmluvy není ve vztahu k odst. 2 až 4 tohoto čl. 4 pravým *lex specialis*, ale stojí vedle těchto ustanovení pro situaci, kdy je ze všech okolností projednávaného případu a ze smluvního vztahu jako celku naprosto zřejmé, že smlouva má jednoznačně užší vazbu s jinou zemí než se zemí, která by byla určena na základě jiných kolizních kritérií.

52 Naproti tomu Komise zdůrazňuje, že čl. 4 odst. 5 úmluvy musí být vykládán striktně, tedy v tom smyslu, že pouze v případě, že kritéria stanovená v odstavcích 2 až 4 uvedeného článku nemají skutečnou hodnotu pro určení rozhodného práva, lze přihlídnout k jiným faktorům. Existence těchto domněnek totiž vyžaduje, aby jim byl přiznán zásadní význam. Ostatní faktory pro určení rozhodného práva mohou být tudíž zohledněny pouze výjimečně v případě, že uvedená kritéria nejsou účinná.

Odpověď Soudního dvora

53 Předkládající soud se pátou otázkou táže, zda výjimka uvedená v čl. 4 odst. 5 druhé větě úmluvy musí být vykládána v tom smyslu, že domněnky vyplývající z odst. 2 až 4 uvedeného čl. 4 se neuplatní pouze v případě, že ze všech okolností vyplývá, že kritéria, která jsou v nich stanovena, nemají skutečnou hodnotu pro určení rozhodného práva, nebo zda je soud rovněž povinen je nepoužít, jestliže z těchto okolností vyplývá existence užší vazby s jinou zemí.

54 Jak bylo zdůrazněno v úvodních poznámkách v bodech 24 až 26 tohoto rozsudku, článek 4 úmluvy, který stanoví kolizní kritéria použitelná na smluvní závazky v případě neexistence volby práva rozhodného pro smlouvu smluvními stranami, zakotvuje ve svém odstavci 1 obecnou zásadu, podle které se musí smlouva řídit právem země, s níž nejúžeji souvisí.

55 Za účelem zajištění vysoké úrovně právní jistoty ve smluvních vztazích článek 4 úmluvy stanoví ve svých odstavcích 2 až 4 řadu kritérií, jež umožňují předpokládat, s kterou zemí smlouva nejúžeji souvisí. Tato kritéria totiž fungují jako domněnky v tom smyslu, že soud, kterému byl spor předložen, je musí vzít v úvahu při určení práva rozhodného pro smlouvu.

56 Na základě čl. 4 odst. 5 první věty úmluvy se kolizní kritérium místa bydliště či sídla smluvní strany, která poskytuje plnění příznačné pro smlouvu, nepoužije v případě, že toto místo nelze určit. Podle tohoto čl. 4 odst. 5 druhé věty lze všechny „domněnky“ neuplatnit, „vyplývá-li z okolností jako celku, že smlouva úžeji souvisí s jinou zemí“.

57 V tomto ohledu je třeba určit funkci a cíl čl. 4 odst. 5 druhé věty úmluvy.

58 Z Giulianovy a Lagardovy zprávy vyplývá, že autoři úmluvy považovali za nezbytné „zvážit možnost použití jiného právního řádu než právních řádů, na které odkazují domněnky odstavců 2, 3 a 4 pokaždé, když ze všech okolností vyplývá, že daná smlouva úžeji souvisí s jinou zemí“. Z uvedené zprávy rovněž vyplývá, že čl. 4 odst. 5 úmluvy ponechává soudu „určitý prostor pro uvážení ohledně toho, zda v konkrétním případě okolnosti jako celek odůvodňují neuplatnění domněnek v odstavcích 2, 3 a 4“, a že takové ustanovení tvoří „nezbytnou protiváhu obecné kolizní normy, která má být použita téměř na všechny druhy smluv“.

59 Z Giulianovy a Lagardovy zprávy tak vyplývá, že čl. 4 odst. 5 úmluvy má za cíl vyvážení režimu domněnek vyplývajících z téhož článku tím způsobem, že uvádí požadavky právní jistoty, kterým odpovídá uvedený čl. 4 odst. 2 až 4, do souladu s nezbytností zachovat určitou pružnost při určení práva, které má skutečně nejužší vazbu s dotčenou smlouvou.

60 Vzhledem k tomu, že hlavní cíl článku 4 úmluvy spočívá v použití práva země, se kterou má smlouva, na niž má být rozhodné právo uplatněno, nejužší vazbu, musí být totiž čl. 4 odst. 5 vykládán v tom smyslu, že umožňuje soudu, kterému byl spor předložen, použít

ve všech případech kritérium, které umožňuje prokázat existenci takové vazby a neuplatnit dané „domněnky“, pokud neurčují zemi, se kterou daná smlouva nejúžeji souvisí.

- 61 Je tedy třeba stanovit, zda lze tyto domněnky neuplatnit pouze v případě, že nemají skutečnou hodnotu pro určení rozhodného práva, nebo pokud soud konstatuje, že daná smlouva nejúžeji souvisí s jinou zemí.
- 62 Jak vyplývá ze znění a cíle článku 4 úmluvy, musí soud vždy určit rozhodné právo na základě uvedených domněnek, které odpovídají obecnému požadavku předvídatelnosti práva, a tedy právní jistoty ve smluvních vztazích.
- 63 Avšak pokud z okolností jako celku jasně vyplývá, že daná smlouva nejúžeji souvisí s jinou zemí, než je země určená na základě domněnek uvedených v čl. 4 odst. 2 až 4 úmluvy, přísluší uvedenému soudu, aby tento čl. 4 odst. 2 až 4 nepoužil.
- 64 S přihlédnutím k těmto úvahám je třeba pátou otázku zodpovědět tak, že čl. 4 odst. 5 úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že pokud z okolností jako celku jasně vyplývá, že daná smlouva souvisí úžeji s jinou zemí, než je země určená na základě jednoho z kritérií stanovených v uvedeném čl. 4 odst. 2 až 4, přísluší soudu, aby nepoužil tato kritéria a použil právo země, se kterou uvedená smlouva souvisí nejúžeji.

K nákladům řízení

65 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 4 odst. 4 poslední věta Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřené k podpisu v Římě dne 19. června 1980, musí být vykládán v tom smyslu, že kolizní kritérium stanovené v uvedeném čl. 4 odst. 4 druhé větě se použije na dopravní nájemní (charterovou) smlouvu, která není smlouvou na jednu cestu, pouze v případě, že hlavním účelem smlouvy není pouhé poskytnutí dopravního prostředku, ale přeprava zboží jako taková.

- 2) Článek 4 odst. 1 druhá věta této úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že část smlouvy se může řídit právem, jež se liší od práva rozhodného pro zbytek smlouvy pouze v případě, že je její předmět nezávislý.

Pokud je kolizní kritérium použité na dopravní nájemní (charterovou) smlouvu kritériem stanoveným v čl. 4 odst. 4 uvedené úmluvy, musí se toto kritérium použít na smlouvu jako celek, ledaže je smluvní část týkající se přepravy na zbytku smlouvy nezávislá.

- 3) Článek 4 odst. 5 téže úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že pokud z okolností jako celku jasně vyplývá, že daná smlouva souvisí úžeji s jinou zemí, než je země určená na základě jednoho z kritérií stanovených v uvedeném čl. 4 odst. 2 až 4, přísluší soudu, aby nepoužil tato kritéria a použil právo země, se kterou uvedená smlouva souvisí nejužeji.

Podpisy.